

Til: Klima- og miljødepartementet
Fra: Fornybar Norge
Dato: 02.02.2024
Sak: «23/5569 innspill til natur- og klimameldinger»

Klima og miljødepartementet har arrangert regionale innspillmøter i forbindelse med at Regjeringen i 2024 skal legge fram to stortingsmeldinger om natur og klima. Fornybar Norge deltok med muntlig innspill på møtet i Oslo 11. januar og utyer her med vårt skriftlige innspill.

Fornybar Norges innspill

Fornybar Norge organiserer fornybarnæringen og vårt formål er å bidra til at Norge hurtigst mulig blir et bærekraftig nullutslippssamfunn med vekst og verdiskaping basert på fornybar energi, elektrifisering og annen utslippsfri energibruk.

Vi takker for invitasjonen til både innspillmøte og for muligheten til å komme med skriftlig innspill, og vi vil berømme regjeringens initiativ til stortingsmeldinger om klima og naturmangfold – og ikke minst for å se disse i sammenheng. Vi viser til vårt muntlige innspill, presentert av Øistein Schmidt Galaaen på møtet i Oslo 11. januar, og utdyper dette innspillet når vi her besvarer flere av departementets spørsmål

Innledningsvis vil vi først være tydelige om fornybarnæringens premisser for

I. Klima- og naturkrisene må løses sammen

- Arealendring er den største trusselen mot naturmangfold og skaper også klimagassutslipp.
- Samtidig må klimaendringene begrenses for å ivareta robuste natursystemer.
- Dette er kunnskap fornybarnæringen og myndigheter må legge til grunn i omstillingsarbeidet.
- Vi erkjenner at det er krevende avveininger som må gjøres, men vi kan ikke sette klima og natur opp mot hverandre.

II. Mye mer fornybar kraft, til erstatning for fossil energi, er nødvendig for klima- og omstillingsmål, for rettferdig omstilling og for konkurransedyktige priser til industri og husholdninger.

III. Et fornybart energisystem med produksjon og distribusjon vil ta plass, legge beslag på tiltagende knappe arealer og også påvirke natur.

Med dette bakteppet har fornybarnæringen likefullt ambisjoner i retning av å bli en **naturpositiv næring**. Vårt arbeid omfatter blant annet:

- Utvikling av beste praksis - god lokalisering av prosjekter, naturtilpassede utbyggingsløsninger og flerbruk til lands og til havs.
- Gjennom forskningsprosjekter utvikler vi kunnskap som gir mer fornybar kraft og et mindre miljøavtrykk.
- Løsninger for hvordan fisk kan vandre forbi vannkraftverk, fugleradar for vindkraftverk og sittepinne for hubro som reduserer fare for elektrokusjon er eksempler på dette.

Fornybarnæringens arbeid er avhengig av **rammevilkår** fra politisk hold som bl.a. gir oss konsesjoner med lavt miljøavtrykk og lokal forankring, sikrer god kommunal arealdisponering og legger til rette for samfunnsøkonomisk lønnsomme investeringer.

Derfor er en radikal samhandling mellom næringsliv, sentrale myndigheter og kommunesektoren nødvendig.

Nå til departementets spørsmål

1. Når vi i 2050 har nådd natur- og klimamål, hva er de tre viktigste grepene som ble gjort i dag for å komme dit?

De viktigste grepene som ble gjort på midten av 2020-tallet var:

i. Vi fikk et naturregnskap som sikret arealtilgang for fornybar energi og gode løsninger for restaurering og kompensasjon

- Etter at KLD i 2024 hevet ambisjonsnivået for det nasjonale naturregnskapet fikk næringslivet og forvaltningen en mer sammenfallende forståelse for avveining og prioritering.
- Anlegg for produksjon og distribusjon av fornybar kraft ble prioritert når arealer skulle tas i bruk.
- Styrket naturkartlegging til lands og til havs, naturbudsjetter og et effektivt konsesjonssystem, at ny aktivitet ble styrt til de rette områdene og naturrestaurering økte i omfang.

ii. Vi fikk et investeringsvennlig skattesystem med gode fordelingseffekter og omstilling i arealpolitikken

- Man fikk på plass et helhetlig skattesystem og en arealpolitikk for fornybar energi som gir kommuner og lokalsamfunn trygghet på at lokale ulemper kompenseres
- Samtidig som samfunnsøkonomisk lønnsomme investeringer ble bedriftsøkonomisk lønnsomme

iii. Velfungerende energimarkeder sikret innfasing av ny produksjon og smart og effektiv ressursutnyttelse

- a. Man ivaretok og videreutviklet et kraftmarked som sikret smart energibruk, energieffektivisering, samspill mellom energibærere og lokaliseringssignaler for både kraftproduksjon og -forbruk.
- b. Man erkjente at kraftsystemet ville gjennomgå store endringer som del av energiomstillingen, at elektrifisering var det viktigste klimatiltaket, og dette ville øke det samlede kraftforbruket. Samtidig så man at store mengder væravhengig og fornybar kraftproduksjon skulle fases inn, og at det innebar nye utfordringer for balansering av systemet.
- c. Man så også at forbruket i større grad måtte tilpasses produksjonen og at effektive priser og prissignaler ville være avgjørende for å få utløst denne fleksibiliteten.

Disse tre elementene; naturregnskap, skatt og marked sto sentralt i stortingsmeldingene om natur og klima fra 2024, som blir husket fordi de var ambisiøse, lanserte konkrete løsningsforslag og la til rette for en tverrpolitisk enighet om energi, klima og natur.

2. Hvilke viktige rammer og hensyn må de to meldingene ha med seg fra ditt ståsted?

Naturkrisen og klimakrisen må løses sammen og samtidig. Verdien av fornybar energi for klima og samfunn må sees i forhold til verdien av natur. Samtidig må det legges til rette for at samfunnskritisk infrastruktur, slik fornybar kraftproduksjon og kraftnett er, kan utvikles både på grå arealer og i nye områder gjennom bruk av restaurering og kompensasjon som virkemidler.

Fornybarnæringens anlegg og investeringer har et langsiktig perspektiv, og næringen trenger forutsigbare rammer for å kunne bidra aktivt til å nå nasjonale mål om klima, natur og fornybar energi frem i tid. For å nå slike mål, anbefaler vi at det i stortingsmeldingene blir formulert tidfestede mål og delmål, som blir fulgt opp med virkemidler.

Klimameldingen slår fast at nær alle klimagassutslipp må bort innen 2050. Elektrifisering av energisystemet er det viktigste tiltaket, for i dag er om lag 50 prosent av energiforbruket i Norge fra fossile kilder. For å erstatte de fossile energikildene samtidig som nye kraftkrevende næringer vokser fram må det legges til rette for enorme mengder fornybar energi, og det er viktig at stortingsmeldingene reflekterer denne realiteten. Denne omleggingen av energisystemet vil kreve tilgang til arealer for kraftproduksjonsanlegg og kraftnett. Fornybarnæringen ønsker å kanalisere mest mulig av den nye aktiviteten til arealer som allerede er påvirket av inngrep samt arealer med lavere naturverdi. Vi etterlyser oversikter over grå arealer og andre arealer som er egnet for fornybarnæringens infrastruktur og mener at kommunene bør ha slike oversikter. I tillegg bør regulatoriske barrierer for utbygging på grå areal kartlegges og eventuelt reduseres eller fjernes. Stortingsmeldingene bør bidra til at kommunene, som arealmyndighet, også tar et vesentlig ansvar for nasjonale klima-, natur- og energimål.

Nasjonale myndigheter utvikler nasjonalt naturregnskap, mens mange kommuner uttrykker mål om arealnøytralitet. Vi anbefaler at stortingsmeldingene konkretiserer ambisjoner for et nasjonalt naturregnskap og for naturkartlegging, som også møter kommuners og næringslivets behov for oversikt over ulike arealer og utvikling av arealbruk, samt inkluderer mulighet for naturkompensasjon. Ulike arealer har ulik naturverdi. Vi anbefaler derfor at myndighetene tar ansvar for naturkartlegging som gjør det mulig å styre aktiviteter mot områder med lavere naturverdi og tilgjengelige "grå" områder. En slik kartlegging bør også omfatte områder som kan restaureres som del av en naturkompensasjonsløsning

Som både Energikommisjonen og Klimautvalget beskriver er det et stort potensial for energieffektivisering i Norge, både i bygninger og i industri. Fornybar Norge etterlyser et krafttak for energieffektivisering med tilhørende virkemidler. Vi trenger mer fornybar energi, og da er det avgjørende for legitimitet ved nye utbygginger at energien vi produserer utnyttes effektivt. Det tar tid å bygge ut både kraftproduksjon og nett. Dermed er energieffektivisering og lastutjevning de raskeste og minst konfliktfylte tiltakene for å frigjøre kraft til elektrifisering, utslippskutt og ny næringsvirksomhet, samtidig som det frigjør kapasitet i kraftnettet og kan redusere behovet for nettførsterkninger.

Det er behov for en helhetlig energisystemtankegang om fleksibilitet og lagring av energi med større samspill mellom ulike energibærere. Som Klimautvalget påpeker frigis store mengder overskuddsvarme fra industri og næringsvirksomhet hvert år. Potensialet for utnyttelse av denne varmen til ny næringsvirksomhet eller oppvarming av bygg er stort, men det krever samlokalisering og infrastruktur. Fjernvarmen i norske byer gir et verdifullt bidrag til forsyningssikkerheten og samspiller godt med kraftnettet ved at fjernvarmen leverer maksimalt på de kalde dagene, og dermed avlastar kraftnettet og gir bedre kapasitetsutnyttelse. Men dette fordrer at bygningsmassen kan ta i bruk termisk oppvarming. Den høye graden av elektrisk oppvarming i bygningsmassen i dag gir et ekstra press på kraftnettet i kalde perioder. For å unngå at bygg låses til direktevirkende elektrisk oppvarming må byggeregler i større grad sette krav til energifleksibel oppvarming

3. Arealbruksendringer er en stor utfordring både for natur og klima. Hva bør meldingene legge frem for å sikre at arealbruken fremover bidrar til at vi når natur- og klimamålene?

Miljømyndighetenes arbeid med nasjonalt naturregnskap vil være et viktig verktøy for å få oversikt over status og utvikling, og Fornybar Norge etterlyser en mer ambisiøs framdriftsplan for arbeidet. Dette arbeidet bør knyttes opp mot internasjonale standarder og etableres over en metodikk som sikrer anvendbarhet også for kommuner, som sikter mot arealnøytralitet, og for prosjektutviklere.

Naturavgift blir i ulike sammenhenger nevnt som et mulig virkemiddel for å begrense arealbruk og for å kanalisere aktiviteten til de best egnede arealene. Fornybar Norge ser at naturavgift kan bidra til dette, men vil understreke at en slik avgift forutsetter god kunnskap om arealenes naturverdi. Naturavgift er et tema som bør utredes sammen med andre løsninger som kan bidra til bedre prioritering i arealbruken og mer restaurering. Når vi hører fra våre medlemmer at det er både billigere og enklere å ta i bruk "nye" arealer enn "grå", på grunn av behov for omregulering, sanering, eierskap mv, er det en tydelig illustrasjon på behovet for endring i regelverk, planer, incentiver og tankesett.

Bygging og drift av anlegg for produksjon og distribusjon av fornybar energi gjøres i samsvar med konsesjoner og vilkår, som omfatter konsekvensutredning, oppfølging, avbøting og restaurering. For en del energiprojekter kan det også være aktuelt å benytte kompensasjon for å minimere avtrykket, men med dagens regelverk er ikke kompensasjon et tilgjengelig virkemiddel for energimyndighetene. Fornybar Norge anbefaler at mulighetene for bruk av kompensering i energisektoren blir inkludert i meldingene.

Fornybarnæringen tar i bruk nye teknikker og teknologier for å begrense næringens natur- og klimaavtrykk. Mange av disse gode løsningene er utviklet i FoU-prosjekter og programmer med støtte fra blant annet Forskningsrådet. Derfor er det viktig at de offentlige virkemidlene som bidrar til å støtte slike forskningsprosjekter styrkes i årene som kommer. Et eksempel er et eget forskningssenter for miljøvennlig energi (FME) hvor næringen og forskningsmiljøene sammen utvikler nye metoder på dette området.

4. Internasjonalt samarbeid er nødvendig og viktig for å løse klima- og naturkrise. Hvordan kan internasjonalt samarbeid styrkes på klima- og naturområdet i årene fremover?

EU er en pådriver i klima- og energipolitikk, Klimautvalget påpeker i sin rapport at Norge bedre bør utnytte drahjelpen som ligger i EUs regelverk for klima og energi. Fornybar Norge mener det er viktig at Norge fortsetter et tett samarbeid med EU, og at EUs regelverk for omstilling gjennomføres i Norge i et langt høyere tempo enn i dag. Erfaringen fra EU er også at helhetlige klima- og energiplaner bidrar til forutsigbarhet og god målstyring for næringsliv-, myndigheter og andre samfunnsinteresser.

5. Naturavtalen er et rammeverk for alle. Hvordan kan vi sikre at alle samfunnsaktører og hele myndighetsapparatet i denne regionen tar sin del av ansvaret for å gjennomføre naturavtalen og stanse tapet av natur innen 2030?

Fornybar Norge vil understreke at både naturavtalen og klimaavtalen er et rammeverk for alle, og at både myndigheter, forvaltning, næringsliv, organisasjoner mv er vesentlige når målene skal nås. Som arealplanmyndighet har kommunene en særdeles viktig rolle når både natur og klimamålene skal nås, og Fornybar Norge anbefaler at sentrale myndigheter tydeliggjør forventningene til hvordan kommunene skal bidra til at nasjonale mål blir nådd. Slik tydeliggjøring anbefales også overfor direktorater og øvrige forvaltningsorgan. Aktiv bruk av tildelingsbrev med tydelige styringssignaler om klima- og naturmål vil bidra til bedre koordinering av forvaltning og fagetater.

6. Hva trenger kommuner, næringsliv og andre av kunnskap og virkemidler for å ivareta naturen bedre i denne regionen?

Kunnskap om områders naturverdier bør være styrende for hvilke områder som tas i bruk. For å få raskere prosesser for utvikling av ny kraftproduksjon på land og til havs og nytt kraftnett, bør omfanget av naturkartlegging økes. Dette gjelder både regionalt og nasjonalt. Vi viser for øvrig til kommentar om FoU under spørsmål 3.

7. Hvilke andre grep enn vern kan vi ta for å sikre langsiktig beskyttelse og bevaring av viktige naturområder (jamfør mål 3 i naturavtalen)?

Kunnskap og et godt rammeverk for avbøting, kompensasjon og restaurering mv. sammen med tydelige styringssignaler om nasjonale mål for natur, klima og energi til statlige etater og kommuner vil bidra.

8. Med utgangspunkt i 2050-utvalgets hovedanbefalinger (se lenke), hva bør klimameldingen prioritere å følge opp, sett fra ditt ståsted?

Omstillingen mot lavutslippsamfunnet går for sakte. Energi- klima- og naturpolitikk må sees i sammenheng. Det er behov for tydelig politikk og gjennomføringsevne. Elektrifisering gir utslippskutt, det er derfor behov for mer kraft- og nettoutbygging, men også en helhetlig energisystemtankegang med et stort løft for energieffektivisering og varmeutnyttelse i bygg og industri. Klimautvalget foreslår at det legges frem helhetlige klima- og energiplaner for Stortinget hvert annet år og at det søkes brede og ambisiøse klimaforlik. Fornybar Norge støtter denne anbefalingen.

9. Hvordan legge til rette for en rettferdig omstilling til lavutslippssamfunnet, og hvordan bør en klimapolitikk som når klimamålene innrettes slik at den har legitimitet og aksept i samfunnet?

Nasjonale klimamål tilsier rask utbygging av fornybar energi i stor skala. Natur- og klimakrisen må møtes samlet, og fornybar energi er en sentral del av løsningen. For oss som utbyggere er det kritisk at avveingene mellom våre prosjekters påvirkning av naturmangfold og verdien av ny fornybar kraft blir basert på fakta og tydelige helhetlige mål fra samfunnet side.

For å få legitimitet og folkelig aksept for ny kraftutbygging er det viktig at all tilgjengelig energi utnyttes effektivt. Det er derfor behov for et løft for energieffektivisering og for en helhetlig energisystemtankegang der energibærerne kraft og overskuddsvarme spiller sammen for best utnyttelse av tilgjengelig kapasitet og infrastruktur. I tillegg må vertskommuner for utbygging kompenseres målrettet for ulemper og bruk av naturressursen

Energiomstillingen må være rettferdig og inkluderende for å få folkelig aksept. Fornybar Norge støtter derfor at staten gir støtte til husholdninger ved ekstraordinært høy strømpris. Men vi deler Klimautvalgets oppfatning om at slik støtte bør utformes slik at den ikke fjerner insentivene til energieffektivisering eller til å flytte forbruk til perioder med mindre belastning på nettet. Dagens strømstøtteordning oppfyller ikke dette behovet.

Med vennlig hilsen

Øistein Schmidt Galaaen

Direktør Produksjon og bærekraft

Vegard Pettersen

Næringspolitisk rådgiver